

- 6. Na nomu dodonu mo rogoi:** Na galala ni dauvolivoli me vakatututaka na veisau eso e nanuma ni dodonu ena vuku ni ituvatuva ni matanitu kei na kena vakatorocaketaki na buli yaya kei na veiqaravi.
- 7. Na nomu dodonu mo vakadodonutaki:** Na galala mo votai ena vakataulewa dodonu ka saumi lesu ena ivotavota dodonu ka veiraurau kei na iyaya ka tuvaki caka soli taumada mai se na veiqaravi veivakacalai ka sega ni maucokona ko a sotava.
- 8. Na nomu dodonu mo vuli ena nomu itutu vaka dauvolivoli:** oqo na nomuni dodonu mo ni kila na i walewale kei na vakasama eso ka me na vakaiyaragitaki kemuni.
- 9. Na nomu dodonu ni tiko ena vanua bulabula:** na dodonu ni tiko kei na cakacaka ena vanua bulabula ka sega kina na taqaya se rere ia e bula vakarokoroko ka taleitaki

Na cava na nomu itavi?

- 1. Na nomu qaqarauni se tu Vakarau kina veika dredre:** Mo yadrayadravaki ka dau vakatataro ena vuku ni isau ni iyaya, na kena ituvaki ka vaka kina na veimataqali veiqaravi eda dau sotava.
- 2. Mo dau vosa vakadodonu:** Mo vakadeitaki iko mo dau vosa sara vakadodonu me rawa ni ko sotava na veiqaravi vinaka. Ni da dau galu, eda sa dolava tu na katuba meda dau vakalolomataki mai vei ira na taukei ni sitoa se dau ni buli iyaya.
- 3. Mo nanumi ira eda veimaliwai:** Mo nanumi ira eda veimaliwai ka veitiki vata koya ena vuku ni ka eda sa volia mai ka koto na kena revurevu, vakabibi ko ira na malumalumu kei ira era sega ni rawa ka ena noda itikotiko se noda matanitu.
- 4. Mo nanuma na veika e wavoliti keda:** Mo nanuma deivaki ka kila vinaka na revurevu ni veika eda sa volia ena vuku ni veika bula ka wavoliti keda ena noda maroroya me kua ni vakavure ca kina noda vuravura ka rawa ni veivakaleqai kivei ira nai taba ena siga ni mataka.
- 5. Na duavata:** Nai tavi ni dauvolivoli yadua me duavatataki kei na kena vakauqeta me tutaki tiko na kena taqomaki na noda gagadre kei na dodonu na dauvolivoli.

Suva Office
 Level 5 Vanua House
 Victoria Parade, Suva.
 Phone: 3300792 | Mobile: 9716255
 Email: complaints@consumersfiji.org

Lautoka Office
 Suite 4 Popular Building
 Vidilo Street, Lautoka
 Phone: 6664987 | Mobile: 9262807
 Email: RC.Itk@consumersfiji.org

Labasa Office
 Level 1 Raza Properties Ltd
 Nasekula Road, Labasa
 Phone: 8812559 | Mobile: 9736799
 Email: RC.lbs@consumersfiji.org

**NA MATABOSE
 NI
 DAUVOLIVOLI**

**NA DOMODRA
 NA DAUVOLIVOLI
 E VITI**

Na veika me baleti keitou

Na "Consumer Council of Fiji"(CCoF) edua na tabana ni matanitu vakataki koya ka yavutaki ena lawa ka vakatokai, na "Consumer Council Act 1976(Cap 235)". Na Matabose ni Dauvolivoli e yadrava ka dau wanonova na noda dodonu kei na noda gagadre na dauvolivoli ka vakauasivi ni vunautaka na veiqaravi e dodonu, vinaka ka savasava kivei ira na lewe ni vanua ena buturara ni veivoli. E matataki ka taqomaki keda nai wasewase ni lewe ni vanua ka dau vakawaleni tu beka, me vakataki keda na dravudravua, na vakaleqai vakayago se vaka- vakasama, na gone lalai kei ira na marama. E dau vakabibitaka ka dau vunauca vakagumatua na Matabose ena veigauna na kena qaravi na vakadidike titobu se na kena ta-sereki ka vakamatataki na veilawa e toqai tu me baleti keda na dauvolivoli. Na Matabose e lewena tudei tale tikoga nai soqosoqo ni Dauvolivoli ni veiyasai vuvavura ka tiko mai i Peratania, ka ratou wili tale tikoga kina e 220 na Matabose vakaoqo mai na 115 na veimatani tu e vuvavura.

Na neitou tatadra

Na Matabose e vakamuria ka rokova na i walewale kei na lawatu ni nodra taqomaki na dauvolivoli ni matanitu cokovata se United Nations. Ena inaki oqori, e vakamuria kina ka tokona na sasaga ni matanitu ena nodra taqomaki ka vukei na dauvolivoli ena buturara ni veivoli, ena inaki levu ga oya ena veivakararamataki. Me tarai cake ka ra kila na nodra dodonu vaka dauvolivoli na lewenivanua, ka vakuwai mai ena veicakacaka butobuto eso.

Na neitou inaki

Me rogoci ka vakabau na domomuni na dauvolivoli.

NA NEITOU CAKACAKA?

Keitou valataka na nomu dodonu

Na Matabose e vakabibitaka na kena gadrevi me yaco na veisau vinaka vei kemuni na dauvolivoli. Me vaka ni Matabose lailai ga ka takiveiyaga nai tvurevure ni cakacaka vakarautaki, ena saga saraga kina na Matabose me na ceguva ka vakatorocaketaka na i tovo ni noda volivoli ena gaunisala matau,ka kilikili ka me na tarova na veivakalaboci ena buturara ni veivoli. Na Matabose e vakabauta na kena vunautaki vakadodonu na vei lawatu kei na i walewale eso ka rawa ni veisautaka eso na i vakarau ka dau tarai keda vakabibi na dauvolivoli, vakadeitaka na nomuni vakasama ena nomuni dodonu, walia eso na kudru ka dau kau mai vei kemuni na dauvolivoli, ka bulia cake tikoga na yavu ni noda bula vakailavo na dauvolivoli ena kena dau monataki ka mareqeti na noda tuvatuva.

Na iwalewale ni neitou Cakacaka

Me qaravi vakawasoma na veivakararamataki me rawa ni veisautaki kina eso na lawatu ni volivoli ka dau tarai keda vakabibi na dauvolivoli. Qarauna vakavinaka na kena dau rokovi na nomuni galala ni volivoli. Dau qarauna talega me dau wali na nomuni dui kudru ena gaunisala e dodonu, ka raica me dau vaqacacotaki na i tuvatuva ni vakayagataki ni lavo ena kena civivaki dodonu.

Na Yaga ni Matabose

Ena wasewase 6 ni Consumer Council Act e vakamatataki kina na i tavi ni Matabose. Na Matabose e soli tu vua na galala ka vakaitavitaki me vakayacora se vakadavara eso na i tavi ka okati kina na lawa me vukea na kena tutaki ka taqomaki na nodra dodonu se gagadre na dauvolivoli ena vuku ni iyaya era dau volia kei na kena veiqaravi.

E okati kina oqo:

- Na vakasalataki ni Minisita ni Veivoli ena veika e tara se yaco tiko ena vuku ni nodra gagadre kei na dodonu nodra na dauvolivoli. Laveti na vakatutu ki na Matanitu kei na veimatabose cecere se na nodra i soqosoqo na dau ni bisinisi ena vuku ni veika e tara tiko na nodra gagadre se dodonu na dauvolivoli.
- Na kena kumuni ka dikevi ka qai vakadewataka yani nai tukutuku ni veika e basika ka sa mai yavalata tiko na nodra dodonu na dauvolivoli. Me dau tokona na veilewai vakalawa ka okati kina e dua na dauvolivoli ka gadrevi kina na veitokoni ni Matabose ka qarava na vakadidike kei na veivaqai ena vuku ni veika kasa mai tara na nodra bula na dauvolivoli. Me dau vakasalataki ira ka vukei ira na dauvolivoli ena vuku ni veika e basika se tubu mai ka sa mai tara na nodra bula na dauvolivoli Ciqoma na veikudru kei na leqa ra sota kaya na dauvolivoli, ka vaqacai ka muri na gaunisala e dodonu me wali kina na leqa oqori.

Me dau veitokoni ka cakacaka vata kei ira na lewe ni vanua yadudua se i soqosoqo se vanua ni veiqaravi ena taudaku ni noda vanua ka tautauvata na noda yavu ni veiqaravi se na nona laki curu kina dua nai soqosoqo levu ena noda vuvavura ena vuku tikoga ni nodra qaravi na dauvolivoli.

Neitou veiqaravi

1. **Veiwasei** - veiwasei se veivakararamataki ena veika e dodonu mo ni kila vakadauivolivoli.
2. **Veivakavulici** - vakavulici ira na dau volivoli e koronivuli, ena koronivuli torocake, ena itikotiko eso vakoro ka vakakina ena so na veisoqosoqo ka ra gadreva me ra vakararamataki ena volivoli.
3. **ITukutuku kei na gaunisala ni veitaratara eso** - ena dau veivakananumi ena walesi kei na so na ivola tabaki ka dau volai ena vosa vakavavalagi, vakadewataki talega ena noda vosa vakaitaukei ena so na gauna ni dau yaco kina e dua na soqo.
4. **Vakasokumuni ni veitukutuku eso** - ena dau vakekeli na Matabose ena so na leqa e sotavi ka vakakina na gaunisala me muri me rawa ni taqomaka na nomuni galala kei na dodonu vakadaunivolivoli.
5. **Na i wali ni leqa** - esa dau tu vakarau na neitou tabana ena kena muri eso na veigaunisala vakalawa, veivakasalataki ka rawa ni tarova ka vakameautaka eso na duidui e mai sotavi ena makete ni veivoli.

Na cava na nomu dodonu?

1. **Na nomu dodonu mo marautaka na veika e bibi ka gadrevi ena nomu bula:** Mo vakagalalataki mo votai ka rawata na veika bibi ena bula ni tamata yadua me vaka na kakana, wai, itikotiko(vale),vuli, veiqaravi ni tabana ni bula kei veiqaravi ni matanitu ena vuku ni iyaya kei na veilakoyaki.
2. **Na dodonu ni nomu taqomaki:** Na nomu taqomaki mai na veiyaya e buli mai, maketetaki ka volitaki tiko, nai vakarau se ituvaluva ni cakacaka ena vanua ni cakacaka se na kena veiqaravi ka rui rerevaki ni rawa ni veivakaleqai kina nomu bula.
3. **Na nomu dodonu kina itukutuku taumada:** Na kena vakatakilai taumada eso na itukutuku ko na gadreva ni bera ni ko vakatulewa ena nomu digidigi kei na nomuni taqomaki mai na vei tukutuku tabaki ka dau lasutaki se dau veivakacalai.
4. **Na nomu dodonu mo digidigi:** Na galala mo digitaka nai yaya se mataqali veiqaravi ka sa vakadeitaki ni totoka ka vinaka koni gadreva moni volia se taukena ka vakatakilai matata tu na kena isau